

TỪ “HỘI QUÁN NÔNG DÂN” ĐẾN “CÂY XOÀI NHÀ TÔI”

NGHĨ VỀ VIỆC TIẾP CẬN KH&CN CỦA NGƯỜI NÔNG DÂN TRONG CMCN 4.0

Lê Minh Hoan

Bí thư Tỉnh ủy Đồng Tháp

Ngày 4/5/2017, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Chỉ thị số 16/CT-TTg về việc tăng cường năng lực tiếp cận cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4 (CMCN 4.0). Đó là sự chỉ đạo mạnh mẽ của Thủ tướng nhằm tận dụng thời cơ từ xu thế phát triển khoa học và công nghệ (KH&CN) của thế giới để đưa đất nước ta ngày càng phát triển. Chúng ta đang tiến hành cơ cấu lại ngành nông nghiệp, mà lực lượng chủ lực là hàng chục triệu nông dân Việt Nam. Vậy, với vai trò chủ thể của tiến trình ấy, làm sao để người nông dân không bị “hụt hơi”, thậm chí là bị “bỏ quên” trong việc tiếp cận những giá trị vượt bậc mà cuộc cách mạng chưa có tiền lệ trong lịch sử này mang lại? Ở Đồng Tháp đã có những mô hình hay giúp gắn kết người dân để cùng chia sẻ kinh nghiệm, phương án sản xuất nông nghiệp và tận dụng sức mạnh của công nghệ để phát triển và hội nhập...

Khoảng trống trong việc tiếp cận KH&CN

Với CMCN 4.0, nhiều lĩnh vực của đời sống - xã hội đã có sự chuyển biến để thích nghi và phát triển, trong đó có lĩnh vực nông nghiệp. Lấy tri thức, sức mạnh KH&CN để nâng cao năng suất lao động, tạo ra nhiều sản phẩm vượt trội, tăng sức cạnh tranh trên thị trường... chính là yêu cầu mà ngành nông nghiệp phải đạt được. Trong khi đó, đại đa số nông dân Việt Nam dường như còn xa lạ với câu chuyện này. Làm sao để hàng chục triệu nông dân được tiếp cận với tri thức, để biết mình đang đứng ở đâu so với nền văn minh thế giới, với nền nông nghiệp tiên tiến, để kích thích đổi mới sáng tạo đáp ứng yêu cầu thay đổi quy trình sản xuất, nâng cao năng suất lao động và tạo ra những sản phẩm có giá trị gia tăng cao?

Đúng là đây đó trên mảnh đất hình chữ S này, đã có những người nông dân sáng tạo, được tôn vinh là “Nhà khoa học chân đất”... Hầu hết họ có thể thiếu những kiến thức hàn lâm, nhưng lại thừa khát vọng và những sáng kiến, sáng tạo xuất phát từ nhu cầu của chính họ và từ cuộc sống muôn màu. Có thể những sáng kiến, sáng tạo ấy chưa hoàn mỹ, chưa hoặc khó có thể thương mại hoá, nhưng đa phần đã giải quyết được những bức xúc trong cuộc sống và sản xuất. Nhiều nông dân đã nghiên cứu lai tạo thành công nhiều giống cây

trồng, vật nuôi mới; nghiên cứu cải tiến, chế tạo các thiết bị phục vụ sản xuất..., có nông dân còn được phong là “vua sáng chế”. Tự hào lắm những nông dân sáng tạo như vậy, nhưng đồng thời cũng thấy còn gì đó băn khoăn về khoảng cách quá lớn trước CMCN 4.0. CMCN 4.0 thực chất là sự đột phá mạnh mẽ của công nghệ thông tin. Vậy thì, không biết có bao nhiêu nông dân Việt Nam biết cách sử dụng những thiết bị thông minh để làm giàu tri thức trong cuộc sống, để tối ưu hoá quy trình sản xuất, để tận dụng được sức mạnh công nghệ, để tham gia vào thương mại điện tử...? Từ “tiếp cận” đến “tận dụng” được kho tàng tri thức là một khoảng cách lớn nên mới đây, Chính phủ đã cho ra mắt “Hệ tri thức Việt số hoá”. Đây là một sáng kiến kịp thời, góp phần đưa tri thức về tận xóm làng. Nếu có một chương trình quốc gia hỗ trợ trang bị thiết bị thông minh để tiếp cận với hệ tri thức này, cũng như các chương trình khuyến nông quốc gia, người nông dân Việt Nam sẽ có nhiều điều kiện để tiếp cận và thay đổi nhanh chóng hơn.

Chúng ta có nhiều chương trình hỗ trợ người nông dân. Nhưng việc hỗ trợ để chính người nông dân tự tìm kiếm thông tin phục vụ cuộc sống và sản xuất của mình là cần thiết nhất. Trong thời gian qua, chương trình đào tạo cho nông dân chủ yếu là dạy làm nông.

Điều đó cũng đúng nhưng chưa đủ, chưa theo kịp xu thế thay đổi nhanh của thị trường. Hãy giúp cho người nông dân biết cách tự tìm kiếm thông tin thị trường, biết cách tiếp cận công nghệ - đây mới chính là cách hỗ trợ thiết thực nhất. Đó chính là “trí thức hoá” nông dân, hình thành đội ngũ nông dân tiên tiến cho một nền nông nghiệp hiện đại. Đó là cách rút ngắn nhanh nhất khoảng cách giữa nông dân Việt Nam và nông dân các nước. Đó là cách làm lan toả “*thần thần khởi nghiệp*” đến với người nông dân. Do đó, nên chăng cần bổ sung tiêu chí “người nông dân sử dụng công nghệ thông tin” trong bộ tiêu chí xây dựng nông thôn mới. Đó chính là cách chúng ta giúp người nông dân thực sự là chủ thể của tiến trình tái cơ cấu ngành nông nghiệp.

Thông điệp của Thủ tướng Chính phủ đối với nông nghiệp Việt Nam là phải chuyển từ “tư duy sản xuất nông nghiệp” sang “tư duy kinh tế nông nghiệp”. Trong sản xuất nông nghiệp cần đến tri thức. Trong kinh tế nông nghiệp cũng cần đến tri thức, nhưng với hàm lượng lớn hơn gấp nhiều lần. Như vậy, tri thức không chỉ dành riêng cho giới tinh hoa, mặc dù giới tinh hoa luôn là những người dẫn dắt nhân loại tiến từ cuộc cách mạng này sang cuộc cách mạng khác. Nhưng dường như ở bất kỳ nơi nào trên thế giới, giới tinh hoa

vẫn chỉ là thiểu số, những người dân bình thường mới là đa số. Nếu những người dân được tạo điều kiện tiếp cận kho tàng tri thức, chắc chắn sẽ là sức mạnh vô cùng to lớn. Sức mạnh của nhân dân đã được khẳng định qua các cuộc cách mạng của nhân loại, trong đó có cách mạng khoa học kỹ thuật. Ý tưởng của con người nói chung là như nhau, chỉ khác nhau điều kiện và cách thức thực thi mà thôi.

Mô hình hay, cách làm hiệu quả: Kinh nghiệm từ Đồng Tháp

Đổi mới sáng tạo bắt đầu từ việc hình thành ý tưởng. Ý tưởng thường xuất phát từ một người, nhưng để hoàn thiện ý tưởng đó thường phải cần đến nhiều người. Vậy thì, cần phải có không gian cộng đồng để những người dân đến với nhau. Đó là một trong những lý do để Đồng Tháp hình thành các "Hội quán nông dân". Hội quán là mô hình quy tụ nông dân, vừa để bàn chuyện xóm, chuyện làng, vừa là nơi cùng chia sẻ kinh nghiệm, phương án sản xuất nông nghiệp gắn với nhu cầu thị trường tiêu thụ, phương thức làm ăn hiệu quả... Từ Hội quán đầu tiên được thành lập ở xã An Nhơn, huyện Châu Thành vào tháng 6/2016, đến nay toàn tỉnh Đồng Tháp đã có 27 Hội quán với khoảng 1.000 thành viên tham gia. Hầu hết các Hội quán tập hợp những nông dân cùng sản xuất chung một ngành nghề như lúa, xoài, chanh, cam, quýt, hoa kiểng, nuôi lươn... Thông qua Hội quán, các nhà khoa học, chuyên gia về nông nghiệp có thể trực tiếp trao đổi với nông dân về những kỹ thuật sản xuất mới, cách kinh doanh hiệu quả, nâng cao chất lượng, liên kết với các doanh nghiệp bao tiêu sản phẩm.

Bên cạnh Hội quán, mô hình hợp tác xã (HTX) kiểu mới với tên gọi "Cây xoài nhà tôi" cũng đang là điểm nhấn trong sản xuất nông nghiệp ở Đồng Tháp. Mô hình này đặc biệt ở chỗ, dù không có diện tích để canh tác hay trồng trọt nhưng người tiêu dùng vẫn có cơ hội sở hữu vài cây xoài, thậm chí cả vườn xoài đặc sản ở huyện Cao Lãnh. Đây là ý tưởng độc đáo của HTX xoài Mỹ Xương (huyện Cao Lãnh) với mong muốn

mang sản phẩm của mình đến gần hơn nữa với người tiêu dùng. Doanh nghiệp hoặc cá nhân có nhu cầu mua và trở thành chủ sở hữu của một hoặc nhiều cây xoài trong một thời gian cụ thể sẽ được HTX hướng dẫn tham quan, ký kết hợp đồng. Bên bán (HTX) có nhiệm vụ sẽ chăm sóc cây xoài cho bên mua (doanh nghiệp/khách hàng). Trong quá trình thực hiện hợp đồng, khách hàng được theo dõi quá trình trồng và phát triển của cây xoài. HTX sẽ cập nhật thông tin về cây xoài hàng tuần qua mạng Internet thông qua camera giám sát trực tuyến. Mỗi cây xoài ở HTX xoài Mỹ Xương đều có hẳn một lý lịch trích ngang rõ ràng, bao gồm các thông tin và hình ảnh liên quan đến chiều cao, đường kính tán, năm tuổi, năng suất bình quân, chủng loại... Cây xoài mà khách hàng lựa chọn sẽ được đánh mã số, khoanh vùng. HTX chịu trách nhiệm giám sát và cung cấp những hình ảnh chính xác, kịp thời cho khách hàng trong quá trình thực hiện hợp đồng. Khách hàng sẽ được hưởng toàn bộ nguồn lợi từ cây xoài và có thể đến thăm cây xoài của mình bất cứ lúc nào. Không những vậy, lúc thu hoạch, khách hàng có thể dẫn bạn bè, người thân đến cùng nhau thu hoạch; nếu khách hàng không đến được, HTX sẽ thu hoạch và đóng gói chuyển đến cho khách hàng theo yêu cầu. Đặc biệt, trong mô hình "Cây xoài nhà tôi" toàn bộ quy trình sản xuất đều được thực hiện theo tiêu chuẩn quy định, vì vậy khách hàng có thể an tâm về vấn đề đảm bảo an toàn vệ sinh thực phẩm.

Trên địa bàn xã Mỹ Xương hiện có hơn 490 ha xoài, trong đó xoài Cát Chu chiếm trên 80% diện tích, số còn lại là xoài cát Hòa Lộc và xoài Đài Loan. Riêng HTX xoài Mỹ Xương có 62 ha, toàn bộ diện tích trồng xoài của HTX

đang trồng theo tiêu chuẩn GlobalGap và VietGap. Nếu như vào thời điểm nửa cuối năm 2016 chỉ có khoảng 40 cây xoài được khách đặt mua (với giá bán dao động từ 3 triệu đồng/cây trở lên tùy theo tiêu chuẩn cây) thì với nhu cầu hiện tại, HTX xoài Mỹ Xương dự kiến sẽ bán được khoảng 200 cây trong năm 2018. Đây chính là nguồn vốn quan trọng để các nhà vườn là thành viên của HTX mở rộng sản xuất, nâng cao thu nhập cho gia đình... Hiện tại HTX xoài Mỹ Xương đang tích cực chuẩn bị các thủ tục cần thiết để xuất khẩu xoài cũng như quảng bá hình ảnh và mô hình này sang thị trường ngoài nước như Nga, Hàn Quốc, Hong Kong... để giúp bà con nông dân có thêm thu nhập và đầu ra ổn định cho đặc sản xoài Cao Lãnh.

Mọi việc bắt đầu thay đổi từ những cách làm như thế. Hội quán nông dân hay HTX xoài Mỹ Xương là những điển hình cho sự sáng tạo và thành công trong việc liên kết, chia sẻ kinh nghiệm dựa trên ứng dụng KH&CN nhằm kết nối những người nông dân với thế giới, người nông dân sẽ không còn sống trên những "ốc đảo" của tri thức. Mới đây, Bộ KH&CN đã khởi động "Hệ tri thức Việt số hoá". Đây là một tín hiệu rất đáng mừng, là một bước đi cần thiết để kết nối tri thức, như lời Phó Thủ tướng Chính phủ Vũ Đức Đam chia sẻ "mọi ý tưởng, từng phím gõ đều vì cộng đồng". Tuy nhiên, để thành công cần đến sự sẵn lòng và sẵn sàng của mọi tầng lớp trong xã hội, trong đó có những người nông dân. Một nền tảng dân trí tốt và người dân tiếp cận được sức mạnh công nghệ thông tin sẽ là động lực cho một xã hội đổi mới sáng tạo mạnh mẽ và rộng khắp.